

LIETUVIŲ FOLKLORO TEATRAS: AUTENTIŠKAS DAINAVIMAS, METAFORINĖ RAIŠKA IR IŠPŪDINGAS SCENOVAIZDIS

AUSTĖ NAKIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Straipsnio objektas – Lietuvių folkloro teatro kūrybos kelias.

Darbo tikslas – skaitant spektaklių recenzijas, kūrėjų atsiliepimus, analizuojant išlikusią garso ir vaizdo medžiagą, siekiama atskleisti teatro raiškos savitumą, aptarti šio teatro vietą XX a. Lietuvos kultūriniame gyvenime.

Tyrimo metodai – aprašomasis, lyginamasis.

Išvados: Folkloro teatro režisieriaus Povilo Mataičio ir scenografės Dalios Mataitienės kūryboje subtiliai derėjo ištikimybė tradicijoms ir individuali raiška, mokslinis praeities pažinimas ir meninis jos interpretavimas. Matydami valstietiškos kultūros nykimą, teatro kūrėjai siekė, kad archetipiniai jos simboliai nepradingtų be pėdsako, bet rastų vietą miesto aplinkoje, būtų suprantami miestiečiams. Savo spektakliuose jie drąsiai jungė liaudies ir šiuolaikinio meno elementus, iš liaudies menui būdingų mažųjų formų kūrė sudėtingas daugiaprasmes kompozicijas. Atkakliai ir išradingai dirbdami, jie sukūrė originalų, akademinę ir plačiąją visuomenę sudominusį teatro žanrą.

Žodžiai raktai: folkloras, teatras, liaudies tradicija, miesto kultūra.

Lietuvių folkloro teatras buvo įkurtas 1968 m., o didžiausią kūrybinį pakilimą pasiekė 9-ajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Šio teatro kūryba buvo mažos atsidavusių žmonių grupelės veikla, jo parodyti spektakliai anuomet buvo ištis unikalus.

Pripratę prie šiandienos miestuose verdančio gyvenimo, turbūt pamanytume, kad Lietuvių folkloro teatro spektakliai išaugo iš gatvės artistų pasirodymų ar miesto švenčių. Tačiau okupacijos metais Vilniaus gatvės buvo nykios. Jomis eidami praeiviai nesutikdavo nė vieno juos linksminančio muzikanto, iš uždarytų bažnyčių niekuomet neišeidavo iškilingos procesijos, nevykdavo nei kalėdiniai, nei velykiniai vaidinimai. Bent kiek išsaugoti gatvės vaidinimų tradicijas bandė tik Universiteto studentų Kiemo teatras.

Nenuostabu, kad Lietuvių folkloro teatro režisierių Povilą Mataitį traukė ideologijos ir cenzūros mažiau suvaržytas kaimo gyvenimas, kur „šeimos, kalendorinėms ir darbo šventėms, jų siužetams ir veikiantiems personažams teatrališkumo

niekada netrūko^{4*}. Kaimo žmonės galėdavo neužsitraukę užuolaidų švęsti kalendorines šventes, per giminės susiėjimus uždainuoti senovinę dainą, garsiau ir laisviau kalbėtis. „Kiekvienas sutiktas žmogus – artimas ar tolimas kaimynas – buvo įdomūs ir saviti. Jų eisena, kalbėsena, gestikuliacija rankomis – tai pats natūraliausias kasdienybės teatras“⁴¹, – teigia režisierius.

Kitas teatro kūrybą inspiravęs šaltinis buvo lietuviškasis modernizmas, pasireiškęs XX a. antrosios pusės dailėje, muzikoje ir kituose menuose, ieškojęs naujų miestietiško raiškos formų ir siekęs suteikti joms rezistencinę potekstę. Folkloro teatro įkūrimas taip pat buvo bandymas pergyventi virsmą iš kaimiškosios kultūros į miestietiškąją, iš nykios tikrovės pabėgti į istorinės atminties gelmes ir bent teatro scenoje išlikti laisviems. Teatro herojų lūpomis dažnai buvo išsakomi norai ir troškimai, apie kuriuos nebuvo kalbama viešajame gyvenime. XX a. antrojoje pusėje teatras tapo nepaprastai svarbus lietuvių visuomenei, pasak teatrologės Ramunės Marcinkevičiūtės, jis „tapo tikrovės kompensacijos forma, vieta, kur įgauna pavidalą to laiko ir tos konkrečios visuomenės estetinės, psichologinės, politinės aspiracijos. <...> Teatrinės kalbos originalumas buvo suvokiamas kaip laisvo žmogaus metafora“⁴².

Lietuvių folkloro teatro spektakliai

Pirmajame Lietuvių folkloro teatro trupės pasirodyme 1968 m. skambėjo senosios aukštaičių sutartinės, skudučių polifonija ir vienbalsės dzūkiškos dainos. Klausytojus ypač sužavėjo sodriais balsais giedamos, iškilmingais judesiais šokamos sutartinės. Teatralizuotą koncertą palankiai įvertino etnomuzikologė Jadvyga Čiurlionytė, rašiusi: „Pagaliau susilaukėme gyvo mūsų praeities meno atkūrimo. Išvydome jį ne knygoje, ne užrašytą natomis, išgirdome ne stilizuotai atliekamą išprususių chorų – suskambo jis tarsi gyvas dėka mažo būrelio entuziastų, vadovaujamų Povilo Mataičio. <...> Liaudies dainos atlikimas – tai labai savitas menas, kurį ne kiekvienas sugeba išmokti. Juk svarbu ne tik tiksliai pakartoti melodiją, bet ir įsiklausyti,

---

* Režisierius yra gražiai aprašęs vaikystės atsiminimus: „Esu gimęs kaime ir iš vaikystės atsimeinu daugybę įspūdžių <...>. Vienas iš įspūdingiausių kaimo žmonių suėjimų tais laikais būdavo rudens kūlės. Talkon susirinkdavo gausybė žmonių. Pabaigtuves skelbdavo įspūdinga garo katilo sirena, aidėdavusi po plačias apylinkes. Brangiausias šių pabaigtuvių atsiminimas – nesibaigiančios dainos. Vieni dainuodavo susėdę užstalę, kiti – ypač vyrai – išėję į kiemą, ratelin sustoję ir per pečius apsikabinę. Pasivaišinę ir prisidainavę užstalę, jaunimas pradėdavo vaikščioti ratelius.

Netrūkdavo susibūrimų ir kitomis progomis. Ypač gerai prisimenu kaimyno Juozo Nainio vestuves su daugybe senovinių dainų, jaunosios vadavimo ir piršlio korimo apeigomis. Šių vestuvių „teatrališkumą“ (tegu man bus atleista už tokį palyginimą) dar labiau pabrėžia jų tragiška baigtis. Po kelių dienų ar savaitių jaunamartė nusinuodijo iš bažnytkaimio parsivežtais nuodais, o jaunikis, džiovos pakirstas, su šiuo pasauliu atsiveikino po pusmečio ar po metų.

Šeimos, kalendorinėms ir darbo šventėms, jų siužetams ir veikiantiems personažams teatrališkumo niekada netrūko. Gyvendami uždaroje savųjų apsuptyje, išėję šimtmečiais gludintų tradicijų mokyklą, kiekvienas jų būdavo Dievo globoto ir režisuoto gyvenimo teatro aktorius.

Prisimenu ir senutėlių kaimynų laidotuves, man artimų žmonių giedamus „Kalvarijų kalnus“, prisimenu savo tėvo skambų tenorą, laidotuvių vežimams per kaimą riedant, užvedantį Visų šventųjų litanijos kreipinius“ (*P. Mataitis*. Lietuvių folkloro teatro keletas spektaklių turinio ir idėjų bendri bruožai. – Kultūros barai, 2004, Nr. 10, p. 39).

įsijausti į per ilgus amžius išugdytą atlikimo specifiką, savitą žodžio traktavimą, akcentuotą ritmiką, garso spalvą³. Sėkmės paskatinta, trupė susidomėjo ir kitais lietuvių liaudies muzikos žanrais, režisieriaus Povilo Mataičio kūryba plėtojosi dokumentinio, muzikinio ir vizualinio teatro link.

1974 m. Folkloro teatras buvo priskirtas Rumšiškių liaudies buities muziejui, čia jo pasirodymai vykdavo specialiai pastatytame klojimo teatre. 1977 m. sukurtas nepaprastai įtaigus, skaudžią valstiečių patirtį atskleidęs spektaklis „Baudžios laikų pasakojimai, dainos“. Dokumentiškas spektaklis sukrėsdavo žiūrovus siaubą keliančiais faktais, baudžios liudininkų žodžiais pavaizduotas skurdas, sprespauda, egzekucijos palikdavo ypatingą įspūdį (jį šiek tiek sušvelnindavo poetiškiau nuskambėdusios dainos). Išgirsti dalykai žiūrovų sąmonėje negalėjo nesisieti su okupacijos metais jų pačių patiriamais suvaržymais. Pasak Vytauto Landsbergio, spektaklis sujungė du chronologinius pjūvius, du laikus. „Dainos ir šokiai turėjo būti datuojami maždaug XIX a. pirmąja puse (baudžiava pagrindinėje Lietuvos dalyje panaikinta tik 1861 m.), o pasakojimai apie ano meto žmonių papročius, socialinius santykius ir įvykius užrašyti jau XX a. pradžioje iš senų žmonių lūpų. <...> Tekstų atranka, sugrupavimas, perteikimas – tai jau dabartis, mūsų dienų pozicija. Besikeičianti laiko distancija kūrė netikėtus ir jaudinančias psichologines žiūrovo situacijas, kurias dar ryškino aplinka: šių dienų žmonės klausėsi koncerto senoviniame lietuviškame kaime ant vis taip pat žaliuojančios vejės...“⁴

Spektaklyje „Scenos vaizdėliai“ (1978) buvo atgaivintas autentiškas klojimo teatro repertuaras. Šis kūrinys nukėlė žiūrovus į XIX a. pabaigą, kai Rusijos imperijos valdomoje Lietuvoje buvo draudžiama lietuviška spauda ir lietuviški renginiai. Priešindamosi nutautinimo politikai, kūrėsi slaptos lietuviškos draugijos, turtingesnių ūkininkų klojimuose rengdusios mėgėjiškus vaidinimus ir koncertus. Šiame spektaklyje liaudiškais balsais giedančio choro koncertas ir didaktiška Vaižganto pjesė buvo pateikti su humoru ir nostalgija. Stilingai atkurta ir XIX a. nešiosena, elgesio manieros, kalba, prisimenamas laikotarpis žiūrovams parodytas tarsi teatras teatre. Spektaklio linksmumas ir sentimentalumas turėjo nukreipti priekabių cenzorių dėmesį – atseit čia nieko rimto, tik mėgėjiška vaidyba. Tačiau dauguma žiūrovų suprato, kad, vaizduojant XIX a. tautinį atgimimą, kalbama apie jų gyvenamuosiu laikotarpiu ne mažiau aktualią kultūrinę rezistenciją.

Povilo Mataičio sceninius sumanymus įkvėpdavo įvairi medžiaga – autentiškas folkloras, lietuvių literatūros klasika, istorikų, etnografų bei mitologų darbai. 1982 m. sukurtas spektaklis „Lietuvių gaidos“ rėmėsi tautosakos rinkėjo Adolfo Sabaliausko rinkinio „Lietuvių dainų ir giesmių gaidos“ medžiaga. Spektaklyje vėl skambėjo senosios sutartinės, buvo vaidinama liaudies pasaka apie Joniuką ir Elenytę. Sekant pasaką, buvo subtiliai pereinama nuo objektyvaus pasakojimo prie vaidybos, svarbiausius veiksmo momentus išryškindavo veikėjų dainuojami dialogai. Pasakos tekste glūdinčius mitinius klodus raiškiai atskleidė režisieriaus ir dailininkės sukurti vaizdiniai simboliai. Šiame spektaklyje ypač sužibėjo Lietuvių folkloro teatro scenografės Dalios Mataitienės talentas. Galima tarti, jog čia buvo įgyvendintas teatro kūrėjų noras, kad scenoje atliekamos dainos ar pasakos neliktų vien paprastas folkloras, bet susiliėtų į naują, savitą ir šiuolaikišką visumą.

Lietuvių folkloro teatro skudučiuotojai, 1973. Fotografavo Henrikas Liandzbergas
(Iš leid.: *Vytautas Landsbergis*. Lietuvių folkloro teatras. Vilnius, 1982, p. 12)

Išnešamus kraičius palaisto alučiu, 1934. Fotografavo Balys Buračas
(Vytauto Didžiojo karo muziejus, BNN 4185)

Vertėtų pacituoti Povilo ir Dalios Mataičių mintis apie jų kūrybą: „Šimtmečiais susiklostęs mūsų protėvių meno pasaulis stebina savo išmintim, tobulai logišku mąstymu, dvasine pusiausvyra. <...> Individualioje kūryboje tarti svarų žodį nėra lengva, ne lengviau ir atkartoti tai, kas senų senovėje buvo liaudies išminties sutverta. Todėl restauravimas čia turi būti suprantamas plačiausia prasme. Būtinai tam tikros meninės pozicijos, be kurių neįmanomas joks estetiškas procesas scenoje. Ir tikriausiai sėkmę lemia ne metodo (modifikacijos ar etnografijos) pasirinkimas, o programos estetiškas krūvis“⁵.

1985 m. pastatyta spektaklyje „Mano kanklės paaukuotos“ atkurta savitomis kankliavimo tradicijomis garsėjančio Skriaudžių kaimo istorija. Aktorių suvaidinti kaimo gyventojai dalijosi prisiminimais apie žymų šio krašto kanklininką Praną Puskunigį, pasakojo apie kasdienį gyvenimą ir per jų kaimą pražūsius istorinius įvykius. Daug vargo matę, du karus pergyvenę, tačiau nepalūžę kaimo žmonės anuomet dažnai tapdavo teatro, kino ir literatūros herojais. Kadangi okupacijos metais Lietuvos istorija buvo smarkiai revizuojama, įvykiai aprašomi iškreiptai arba nutylimi, kaimo senolių prisiminimai atrodydavo tikslesni ir išmintingesni nei istorijos vadovėliai, jų pateiktais įvykių vertinimais būdavo galima pasitikėti.

Ši ir kitus spektaklius galima gretinti su lietuvių dokumentinio kino kūrėjo Roberto Verbos juostomis „Senis ir žemė“, „Čiutyta rūta“, „Šimtamečių godos“, kuriose įamžintas tikras, nepagražintas kaimo gyvenimas. Kaip rašė teatrologė Rūta Oginskaitė, „Verba stebėdavo sau įdomius žmones, klausėsi jų istorijų <...>. Jo parvežtoje medžiagoje baltaūsis kaimo senukas porino ne apie kažkokius laimėjimus (kukurūzų aukštį ar kvadratinį lizdinį runkelių sodinimą), o apie išvargtą vargą. <...> Tuo metu, kai kiekvienoje saviveiklos scenoje reikėsi stilizuoti optimistiški liaudies ansambliai, Verba eikvojo brangią tarybinę juostą, filmuodamas „Kupiškėnų vestuves“, o greta montavo tos dienos jaunųjų vestuves, jų papročius. Jokios publicistikos. Nieko ironiško. Tik užuomina pasvarstymui: kas per amžius tautos turėta, kas prarandama, kiek praradimų skatinama, ir kas vietoj to turima“⁶. Tie patys dalykai rūpėjo ir Povilui Mataičiui.

Vėlyvuosiuose spektakliuose režisierius toliau gilinosi į lietuvių mitologiją, viduramžių ir modernių laikų istoriją. 1986 m. naktiniame lauko vaidinime „Nukrėskime rasą apie rugių lauką“ buvo interpretuojami Joninių papročiai bei keistus žmonių ir dvasių susitikimus apsančios mitologinės sakmės. 1989 m. sukurtame spektaklyje „Apgiedokime Prūsijos žūtį“, skaitant ištraukas iš Petro Dusburgiečio kronikos bei giedant Mažojoje Lietuvoje užrašytas laidotuvių giesmes, apmąstyta prūsų tautos likimas. Vėl siekta netikėtų žanrų bei stilių sugretinimų, prasmingų praeities ir dabarties sąsajų.

Literatūrologas Jonas Lankutis, apibendrinamas per du dešimtmečius teatro nueitą kelią, rašė: „Visa, kuo garsėja Lietuvių folkloro teatras, yra ne vien kiekybinė vertybė, praturtinusi pastarųjų dviejų dešimtmečių lietuvių etnografinio renesanso vaizdą. Tai principinės svarbos reiškinys, vienaip ar kitaip veikiantis mūsų pasaulėjautą, liaudies meno ir jo tradicijų sampratą, dabartinius procesus teatro mene, muzikoje, be abejo, ir literatūroje bei dailėje. <...> Šiame teatre dominuoja visuotinio dimensijos. Čia kuriama tokia veiksmo atmosfera, kad žiūrėdamas ir klausydamas

galvoji ne tiek apie etnografinę dekorą, kiek apie universalias gyvenimo tiesas, pastovias egzistencijos apraiškas, papročiuose atsispindinčią pasaulio išmintį, mūsų džiaugsmą ir skausmą⁴⁷.

Lietuvoje puikiai vertinamas teatras gastroliavo daugelyje užsienio valstybių: Suomijoje, Švedijoje, Danijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Bulgarijoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Moldovoje, Azerbaidžane, Armėnijoje, Gruzijoje, Indijoje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje. Užsienio klausytojai taip pat išsakė daug gražių atsiliepimų. Išgirdęs sutartines, lenkų rašytojas ir vertėjas Jerzy Putramentas rašė: „Viena paskui kitą bėga frazės – pusračiū, kaip stovi moterys. Nesuprantama kalba, atlikimas, nesuvokiama melodija. <...> Ką galima įspėti tokia rečitatyve? Kažkokias žinias, gaudus, visad nerimastingus, kažkokias nutrauktas replikas... Mes žinome nedidelių tautų, gyvenusių šiuose kraštuose, likimus – viena jų žuvo XIII amžiuje, kitos išmirė ligi XVIII amžiaus, ir galbūt tos moterys yra vienintelis jų priminimas. Įsiklausau aš į tą melodiją, sujaudintas jos tylumo. Žodžiai bėga nuo vienos moters pas kitą, ir man atrodo, kad aš pradėtu kai ką suprasti. <...> Guodžia mintis, kad į liaudies meną bent kai kur žiūrima visiškai rimtai“⁴⁸.

Vizualinė ir muzikinė raiška

Lietuvių folkloro teatro spektakliai nebuvo kuriami taip, kaip įprasta – pasirenkant kurio nors autoriaus pjesę ir ją statant. Jie buvo dėliojami iš fragmentų, sujungiant į vieną visumą daugelį šaltinių. Todėl ypač svarbus buvo režisieriaus ir dailininkės sumanymų bendrumas, panašus būsimo spektaklio išvaizdavimas. Šio teatro vizualinę ir muzikinę raišką sieja daugybė paralelių. Tekstų, muzikos intarpų ir scenoje išdėstytų vaizdinių simbolių keliamos asociacijos išplaukia viena iš kitos.

Iš pradžių teatro scenos erdvė buvo labai paprasta, dailininkės Dalios Mataitienės dėmesys buvo skiriamas ne tiek dekoracijoms, kiek kostiumams. Jie buvo kuriami konkreitiems aktoriams, žinant jų išvaizdą ir numatant vaidmenis. Kiekvienas kostiumas komponuojamas tarsi aukštosios mados kūrinys – audžiamas ir siuvinėjamas rankomis, siuvas iš natūralių medžiagų, naudojant senovines technikas. Aktoriams išėjus į sceną, pamažu atsiskleisdavo visas kruopščiai suderintų spalvų bei ornamentų grožis.

Pati dailininkė prisimena taip: „1968 metais <...> savo dainininkes aprengėme aukštaitiškais apdarais. Pasirėdę trijų rauktų sijonų eilute, lininėmis dvipalėmis prijuostėmis, išsiuvinėję baltos drobulės marškinius, su raštuotomis lininėmis kojineėmis, naginėlėmis, riešinėmis, tikro milo sermėgomis, galvas ryšėdamos sniego baltumo nuometais – kaip gulbės plaukėme į sceną, šokiruodamos ne vieną istorinių šaltinių nestudijavusį žiūrovą. Tikro liaudiško silueto, tikrų spalvų ir raštų apdarais, mūsų moterys „kaip kupetos“ daug kam atrodė dyvų dyvai“⁴⁹.

Vėliau Dalia Mataitienė dar ne kartą stebino publiką istorinių kostiumų atkūrimu. Senovinėse graviūrose ar fotografijose pavaizduotų asmenų įžengimas į sceną, piešiniuose įamžintų siluetų atgijimas, pajudėjimas, prakalbėjimas būdavo vienas iš Lietuvių folkloro teatro stebuklų. „Scenos vaizdeliuose“ dailininkė aktorius aprengė kaimo ir miesto mados elementus jungiančiais XIX a. pabaigos drabužiais, o

Spektaklis „Apgiedokime Prūsijos žūtį“, 1989. Fotografavo *Vlada Inčiūtė*
(Iš leid.: *Helmutas Šabasevičius*. Dalia Mataitienė. Ženklaai erdvėje. Vilnius, 1998, p. 70)

Theodoro Lepnerio veikalo „Prūsų lietuviai“ (XVII a.) iliustracija
(Iš leid.: *Lietuvių etnografijos ikonografija: I konferencija*, 1998: Straipsnių rinkinys. Vilnius, 1999, p. 9)

spektaklyje „Apgiedokime Prūsijos žūtį“ – itin savitais XVII a. lietuvininkų apdais. Pastaraisiais etnografe Angelė Vyšniauskaitė stebėjosi: „Koks nelauktas reginys – dar niekur ligi šiol nematytas gyvenime lietuvininkų moterų ir merginų drabužis: dvejetainė dėvima archajiškoji marginė. <...> Apytikrį jos vaizdą randame Kristupo Hartknocho veikalo „Senoji ir naujoji Prūsija“ (1684) piešinyje“¹⁰.

Tiems spektakliams, kuriems neužteko kukliai apipavidalintos erdvės, dailininkė sukūrė išpūdingas dekoracijas. Jas būtų galima pavadinti liaudies menui būdingų primityvistinių formų, spalvų, ornamentų ir XX a. scenografijos principų sinteze. Minimo laikotarpio politinės aplinkybės lėmė metaforišką teatro kalbą, Dalios Mataitienės scenografija taip pat bylojo daugiareikšmiaus vaizdiniais simboliais. Jais galėdavo virsti su kalendorinėmis ar šeimos šventėmis susijusios etnografinės detalės: vestuvių sodai, ant sienos šalia stalo kabantys šventųjų paveikslai, Užgavėnių kaukės, antkapiniai paminklai. Liaudies meno elementai būdavo šiuolaikiškai sukomponuoti, netikėtai sujungti, sumažinti ar padidinti.

Dėl išpūdingų dekoracijų teatrinis veiksmas vykdavo šventiškoje aplinkoje, mitiniame laike, išivaizduojamame pasaulio centre. Spektaklio „Lietuvių gaidos“ pirmoji dalis buvo vaidinama po išlakia, aukso obuoliais nusagstyta obelimi, o antrosios dalies scenovaizdis, kurio gilumoje stovėjo didžiulė pasakotojos figūra, atrodė tarsi pagonių deivės altorius. Labai svarbi spektakliuose būdavo šviesa, šiuolaikiškas apšvietimas dažnai buvo derinamas su gamtinėmis ugnies stichijos apraiškomis: laužų liepsna, žvakių mirgėjimu, danguje žibančiomis žvaigždėmis. Vėlesniuose spektakliuose archajiškų mitinių simbolių sumažėjo, juos pakeitė krikščioniški simboliai.

To meto teatro erdvėje atsirasdavusią kūrėjų ir žiūrovų bendrystę, jų tarpusavio supratimą teatrologai neretai vadina sąmokslu. Kiekvieną scenoje pateiktą užuominą žiūrovai sureikšmindavo, apipindavo visokiausiomis prasmėmis ir potekstėmis. Žiūrovų trokštamo laisvo, tikro gyvenimo simboliais galėjo tapti bet kas. Vieno žymiausių režisierių Eimunto Nekrošiaus spektakliuose saldų žodį „laisvė“ simbolizavo cukraus gabalėlis, viltį ir pokyčių laukimą – smilkstanti cigaretė, ryšį su pasauliu – pašto dėžutė ar radijas¹¹. Lietuvių folkloro teatras kalbėjo ta pačia metaforų kalba, tačiau kiek kitokiais – į praeitį nukeliančiais, su tautiniais jausmais, gimtąja kalba, tėvų ir senelių namais susijusiais vaizdiniais.

Antropologinių, etnomuzikologinių subtilybių kupini Folkloro teatro spektakliai buvo skirti išmaniems žiūrovams. Beje, tokie ir buvo to meto inteligentai. Nors tapę miestiečiais, jie tebe palaikė ryšius su kaime likusiais giminėmis, gerai pažinojo kaimo gyvenimą. Daugelis domėjosi liaudies menu, skyrė įvairių Lietuvos regionų muzikos savitumus, nusivokė apie gyvasias ir išnykusias tradicijas. Kartu su jais teatro kūrėjai analizavo praeitį, gyveno ja, ieškojo gerųjų ir blogųjų praėjusio laiko pusių*.

---

* P. Mataitis taip apibūdino dalykus, svarbius jo spektaklių suvokimui: „Mes gimstame, augame ir bręstame tam tikroje vietovėje, šeimoje, tautoje, kultūroje. Gyvenamosios aplinkos išpūdziai mums daro vienokią ar kitokią įtaką. <...> Nuo pat kūdikystės niekas taip giliai neįsivėžia į žmogaus prigimtį, kaip gimtoji kalba, ypač tarmiškas žodis. Jame įsikūnija subtiliausi asmenybės ar bendruomenės dvasiniai ir psichologiniai bruožai. Tad visai suprantama, kad kiekvienos tautos atstovui savosios

Povilo Mataičio spektaklių scenarijai gimdavo panašiai kaip etnomuzikologiniai tyrinėjimai. Jis skaitydavo mokslines monografijas, daug laiko praleisdavo archyvuose. Nepasitenkinęs užrašyta medžiaga, leisdavosi į ekspedicijas, bendraudavo su žmonėmis, klausydavosi tarmiškos šnekos, dainavimo, stengdavosi įsidėmėti atlikimo detales. Klausydamasis pajusdavo ir ypatingą nuotaiką, emocinio pakilimo būseną, tvyrančią, kai kaimo žmonės pasakoja ar dainuoja. Ją režisierius vėliau sėkmingai perteikdavo scenoje.

Ypač daug dėmesio Povilas Mataitis skyrė tarmėms; kaimiškai porinantys jo aktoriai atrodydavo kitoniški, neįprasti, charakteringi. Tarmiškos šnekos intonacijomis, muzikiniu vienaip ar kitaip išvingiuojamų sakinių skambėjimu tuo metu žavėjosi ne jis vienas – čia slypinčių dar nepanaudotų raiškos galimybių ieškojo ir lietuvių kompozitoriai. Pasak kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus, „dzūkai sakinio pabaigą nudainuoja į viršų, žemaičiai žemyn, o panevėžiškiai beveik kas žodis „mėto“ garsus į viršų ir žemyn maždaug kvintos intervalu“¹². Transformuojant kalbą į muziką, imituojant tarmiškos šnekos ritmą ir intonacijas, buvo galima sukurti originalių muzikinių struktūrų.

Neišsemiamas teatrinės raiškos originalumo šaltinis buvo autentiškas dainavimas. Povilo Mataičio spektakliuose paveikimais išraiškos priemonėmis tapdavo dainavimo tempas, aukštis, balso tembras, melodijos išvingiavimas. Jam pavykdavo subtiliai žaisti kontrastais tarp solisto, atlikėjų grupelės ir choro dainavimo, instrumentinio muzikavimo, įvairių Lietuvos regionų liaudies muzikos stilių. Atliekamos liaudies dainos buvo suvokiamos kaip vertybės, kurių nereikia keisti, tik kuo įtaigiau perteikti žodžių prasmę bei kuo subtiliau išdainuoti melodiją. Kokių nors harmonizacijų ar aranžuotųjų vengta. Norint sustiprinti išpūdį, buvo pasitelkiamas modernesnis principas – vienalaikis įvairių žanrų kūrinų atlikimas.

Autentiškumo siekimu, liaudiškos atlikimo manieros vertinimu Lietuvių folkloro teatro spektakliai taip pat sietini su lietuvių kompozitorių kūryba. Panašios estetikos pavyzdžiu galėtų būti Felikso Bajoro „Muzika septyniems“, kurios septynių atlikėjų partijos sudarytos iš įvairius folkloro žanrus primenančių nuotrupų: šūksnių, dainų, giesmių. Autoriaus pageidavimu šis kūrinys turi būti atliekamas ne akademiškai, bet imituojant liaudišką muzikavimo būdus. Nenudailintas grojimas skamba labai išraiškingai, o archajiškos melodikos koliažas atrodo netikėtai šiuo-

---

gimtosios kalbos skambėjimas yra gražiausias ir muzikaliausias. Jis pasitinka jį nuo lopšio, nuo pat pirmųjų į šį pasaulį atėjimo akimirkų ir lydi iki pat gyvenimo pabaigos.

Asmeninę žmogaus gyvenimo sampratą galiausiai galėtume išplėsti iki tautos, valstybės sampratos. Susitapatindami su šeima, bendruomene, tauta, mes lyg sulėtintoje kino juostoje per savo vaizduotę imame leisti asmeninės ir istorinės patirties paveikslus, atsiribodami nuo jų, lyg iš tolo stebėdami per laiko ir erdvės atstumą. Tačiau vaizduotės „kino juostoje“ slenkantys vaizdai mus vienaip ar kitaip jaudina, yra aktualūs, brangūs, o kartais ir nemalonūs – mes nepajėgiame nuo jų atsiriboti, atsakyti vienokio ar kitokio šių vaizdų jausminio vertinimo.

Taigi visą šį vaizduotės „kino juostoje“ slenkančių vaizdų procesą mes galėtume pavadinti prarasto laiko ieškojimu ir gyvenimu praeitimi. Bet gyvendami praeitimi, vienaip ar kitaip ją vertindami, ieškodami prarasto laiko gerųjų ar blogųjų pusių, mes atrandame patys save. Tad prarastasis laikas mums tampa atrastuoju laiku“ (*P. Mataitis*. Atsakymai į Indros Drevinskaitės klausimus. Vilnius, 2003, p. 4; rankraštis).

laikiškai. Povilo Mataičio spektakliai artimi ir B. Kutavičiaus oratorijoms, kurios primena scenoje atliekamas senovines apeigas. Pasak muzikologės Ingos Jasinskaitės-Jankauskienės, kompozitoriaus vartojamos senajai muzikai būdingos dermės, intonacijos, ritmai, liaudies instrumentų tembrai ir kt. laikytini mitinių pranešimų reliktais. Žinodami jų semantiką, klausytojai gali dekoduoti šiuos pranešimus, tradicinėje kultūroje jų turėtas prasmes pabandyti perkelti į šių dienų kultūros kontekstą¹³.

Žvelgiant XXI a. žmogaus akimis, Lietuvių folkloro teatro raiška atrodo labai graži ir nuosaiki, net neaišku, kodėl kai kurie spektakliai buvo draudžiami, meno tarybų reikalavimu daugelis jų epizodų keičiami. Kuo gi pasireiškė Lietuvių folkloro teatro kūrėjų drąsa, originalumas, ėjimas prieš sistemą? Kaip toks nuoširdus domėjimasis praeitimi, poetiškas kaimo vaizdavimas virto kultūrine rezistencija? Norint tai suprasti, reikia pažinti to meto sistemą: draudimų griežtumą, žmonių saviraiškos, laisvo pasirinkimo ribojimą. Anuomet individualizuoti Daliaus Mataitienės kostiumai buvo iššūkis uniformuotai visuomenei, savitus kostiumus dėvintys Folkloro teatro aktorai – opozicija vienodai aprengtiems „Lietuvos“ ansamblio ir Respublikinės dainų ir šokių šventės dalyviams. Nepriimtinas atrodė ir Povilo Mataičio konservatyvumas, jo atkaklus rūpinimasis „praeities atgyvenomis“, kurias, šviesaus komunistinio rytojaus kūrėjų manymu, reikėjo išmesti į istorijos šiukšlyną.

Folkloro teatras permainų laikotarpiu

1990 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, tradicijas ir modernumą siejęs Lietuvių folkloro teatras tarsi turėjo suklestėti, tačiau įvyko atvirkščiai – permainų laikotarpiu jis patyrė daug sunkumų*. Pralaužus geležinę uždangą, į Lietuvą plūstelėjo gausybė vizualios informacijos: kino teatrus pasiekė XX a. klasika tapusios Amerikos ir Europos kino juostos, per televiziją pradėta rodyti masinę kino produkciją, įvairiausių animacinius filmus bei serialus. Tarybiniais metais Lietuvoje buvo matomi vos trys televizijos kanalai, o dabar jų buvo galima žiūrėti keliasdešimt ar net kelis šimtus, iš ekranų sklido visomis kalbomis skaitomos žinios, vėrėsi tolimų kelionių ir egzotiškos gamtos vaizdai. Anuomet nepaprastai svarbūs nacionalinis

---

* Apie valdininkų abejingumą ir nenorą išsaugoti Lietuvių folkloro teatrą Antanas Staponkus rašė: „Lietuvių folkloro teatras neišgyveno, nes susidūrė su abejingumu savo likimui, kai daug kalbama apie etninės kultūros globą, o iš tikrųjų tautystės palaikymas rūpi tik entuziastams.

Dar 1990 metais teatras neteko valstybės institucijos statuso. Jis glaudėsi Rusų dramos teatro patalpose, tačiau ilgainiui buvo iškraustytas. Folkloro teatro vadovas ir jo gerbėjai prirašė šūsnis raštų valdžios institucijoms, norėdami gauti teatrui patalpas ir bent minimalų valstybės palaikymą. Kreipėsi į visus buvusius kultūros ministrus. <...> Iš Kultūros ministerijos gavo atsakymą, kad valstybės užsakymo negausią.

Kodėl talentingi ir atsidėję kūrybai žmonės pasijunta gyveną dviveidiškoje visuomenėje? Jie girdi gražius politikų ir valstybės tarnautojų žodžius apie rūpestį kultūra, apie altruizmą, apie tarnavimą žmonėms, tačiau tikrovėje mato tuos pačius už kultūros plėtrą atsakingus valdininkus elgiantis kitaip. <...> Jei taip netausojame nacionalinės kultūros paveldo, nebranginame kūrybos apraiškų, kaip mūsų kultūra pajėgs atsispirti neigiamoms globalizacijos apraiškoms ir išliks autentiška?“ (A. Staponkus. Su kuo einame į konkuruojančių kultūrų pasaulį? – Lietuvos žinios, 2004, kovo 6, p. 7).

kinas, teatras, grafika, tapyba tapo marginaliniais reiškiniais, vos mažyte visuomenei prieinamos vizualinės kultūros dalimi.

Apie šiuos pokyčius dailininkė Dalia Mataitienė kalbėjo: „Gyvename laiką, kurį būtų galima palyginti su potvynio banga, nušluojančia viską, kas pakeliui pasitaiko – ir gera, ir bloga, ir gražu, ir bjaurų. O teatras šiame kelyje labiausiai kliūvantis objektas. Kodėl? Todėl, kad jis labiausiai susietas su visuomene. Tai nėra vienišo individo menas vienišam individui. <...> Teatras turi suktis verdančio gyvenimo sūkuryje, bet ką gi jam daryti šiandien, kai gyvenimo drama yra tokia didelė, kad jai prilįgti tiesiog beviltiška?“¹⁴

Okupacijos metais menininko drąsa, draudimų laužymas buvo kalbėjimas apie tai, kas išbraukta iš tautos istorijos, ko nerasime cenzūruotose knygose ir muziejų ekspozicijose. Lūžio metais tabu peržengimas ėmė reikšti visai ką kita – atvirą kalbėjimą apie šių dienų visuomenės konfliktus, psichologines ir seksualines problemas, sudėtingus žmonių santykius. Lietuviams įprastą metaforų teatrą keitė realistinė vaidyba, kasdieniška kalba, į šios dienos aktualijas žaibiškai reaguojanti improvizacija. Naujoji dramaturgija žadino emocijas, skatino vidinius pokyčius, provokavo išbandyti tai, kas dar nepatirta¹⁵.

Atsikratyti daugelį dešimtmečių lietuvių menininkus slėgusios melancholijos, nebesisieloti dėl skaudžių istorijos nesėkmių ir teatro scenoje imti vaizduoti laisvą žmogų anaip tol nebuvo lengva. Kai kuriems menininkams pavyko išsilaisvinti greičiau, tačiau buvo ir tokių, kurių laisvėjimą lydėjo abejonės. Kultūrinės rezistencijos laikotarpiu subrendę menininkai Povilas ir Dalia Mataičiai neskubėjo atsisakyti to, kas jiems brangu. Jiems norėjosi išsaugoti savo teatro idealą, kuriam paskyrė visą gyvenimą. 1997 m. jie ėmėsi vienintelės Lietuvos istorijos temos, kuri ir šiomis dienomis traktuojama rimtai, – ginkluotos pokario rezistencijos: žuvusių, netekusių savo artimųjų, ištremtų žmonių kančių, iš kurių niekas nedrįstų pasišaiptyti. Iš laiškų, maldų, giesmių Mataičiai sukūrė įspūdingą partizanų pagerbimo ritualą – spektaklį „Ir kelsis vėl iš tavo kraujo Lietuva“. Jį kritikė Daiva Šabasevičienė pavadino „teatru – bažnyčia“¹⁶. Teatro kūrėjai sumanė ir planuoja pastatyti dar vieną Lietuvos partizanų atminimui skirtą spektaklį „Ko palinko žilvičiai prie kelio“.

Paskutiniajame XX a. dešimtmetyje Lietuvą pasiekė skirtingų kultūrų ir skirtingų stilių jungimo idėja. Tarptautinis kontekstas smarkiai veikė ir šiuolaikinių lietuvių teatrą. Jaunų režisierių spektakliai peržengė vienos visuomenės suvokimo ribas, juose lietuviškas detales imta derinti su kitų kultūrų skoliniais. Kaip pavyzdį galima paminėti Oskaro Koršunovo spektaklį „Romeo ir Džuljeta“ (2004), kuriame dvi kariaujančios veroniečių šeimos vaizduojamos kaip dvi konkuruojančios picerijos. Scenoje nuolat minkoma tešla, mylima, baramasi, susitaikoma ir vėl susipykstama. Peiliai virsta kardais, šaukštai – laidotuvių puokštėmis, o miltai padengia veidus kaip mirties kaukės. Itališkos virtuvės aplinkoje atskleidžiamos lietuviškos „duonos kančios“ ir žmogaus gyvenimo metaforos.

Pasak rašytojos Jurgos Ivanauskaitės, O. Koršunovo teatre įprastinį konfliktą tarp kartų arba konfliktą tarp tradicijos ir modernybės papildoma trečia konflikto rūšis: tarp iliuzijos ir realybės. Jo spektakliuose derinamos tokios priešybės, kaip racionalumas ir intuityva, fantazijų neapibrėžtumas ir fiziologinis natūralizmas, mitologija

ir patologija, asmeniškumas ir universalumas, tragedija ir komedija, švelnumas ir žiaurybės¹⁷.

Kontroversišku, o neretai ir skandalingu šiuolaikinių spektaklių gožiamas unikalus lietuviškas teatras „pasitraukė į pogrindį“. Kuriam laikui parašėse atsidūrė ir nacionalinė dramaturgija. Pasak Vytauto Kubiliaus, „teatras nusigrėžė nuo dramaturgijos išpuoselėtų lietuviškumo stereotipų: šlovingos praeities paveikslų, „žaliojo sodžiaus“ idilės, moraliųjų direktyvų patetikos. <...> Atsirado plyšys tarp nacionalinio teatro ir nacionalinės dramaturgijos. Režisūra perėjo į daugialinį kraštutinių įtampų mąstymą, būdingą krizinei amžiaus pabaigos situacijai, o lietuviškoji dramaturgija, be kelių išimčių, liko vienalinė. <...> Ji tebėra subalansuota, ji žino ir randa išeitį, o teatras nori kalbėti apie destabilizuotą pasaulį ir apie destabilizuotą žmogų“¹⁸.

Kalbant apie folkloro teatro idėją tokiomis sudėtingomis aplinkybėmis, turbūt tiksliausia būtų tarti, jog tai, kas Lietuvių folkloro teatre buvo tapę viena visuma – iš liaudies dailės, muzikos, poezijos, mitinės mąstysenos sukurtas nacionalinis pasaulvaizdis – vėl išsklido į atskiras dalis. XXI a. lietuvių kinas, televizijos laidos ir parodų salės mirga įvairiausiomis antropologinėmis detalėmis, tačiau konceptualios visumos nėra. Sudėtinga šiuolaikinių lietuvių tapatybė, kaimo ir miesto žmonių tipai, kultūrų kryžkelės, šventiniai papročiai tebelaukia, kad kas nors jais susižavėtų ir sukurtų drąsių bei originalių kūrinių.

Išvados

Matydami savitos valstietiškos kultūros nykimą XX a. antroje pusėje, lietuvių inteligentai siekė, kad esminiai jos simboliai nepradingtų be pėdsako, bet rastų vietą miesto aplinkoje, būtų suprantami miestiečiams. Lietuvių folkloro teatro kūrėjai Povilas ir Dalia Mataičiai ryžosi išsaugoti tebegyvuojančias tradicijas scenos erdvėje. Atkakliai ir išradingai dirbdami, jie sukūrė originalų, akademinę ir plačiąją visuomenę galintį sudominti teatro žanrą. Per daugiau nei trisdešimt Lietuvių folkloro teatro gyvavimo metų neišvengiamai daug kas pasikeitė. Vis labiau išgalint miestietišškai pasaulėžiūrai, daugelis archetipinių, giliai sąmonėje įsišaknijusių tradicinės kultūros simbolių prarado savo prasmę, virto ženklais, ornamentais, kuriuos lengvai galima jungti su kitais nuo savo šaknų atitrūkusiais klajūnais. Todėl tai, kas Lietuvių folkloro teatro spektakliuose buvo natūrali kasdienybė, pati būtis, šiuolaikiniuose spektakliuose tėra tik nacionalinis koloritas.

¹ *Povilas Mataitis*. Lietuvių folkloro teatro keletu spektaklių turinio ir idėjų bendri bruožai. – Kultūros barai, 2004, Nr. 10, p. 39–42.

² *Ramunė Marcinkevičiūtė*. Eimuntas Nekrošius: erdvė už žodžių. Vilnius, 2002, p. 15.

³ *Jadvyga Čiurlionytė*. Skamba sutartinės. – Kultūros barai, 1969, Nr. 2, p. 47.

⁴ *Vytautas Landsbergis*. Lietuvių folkloro teatras. Vilnius, 1982, p. 20.

⁵ Ten pat, p. 13.

⁶ *Rūta Oginskaitė*. Roberto Verbos vertybės. – Kinas, 2004, Nr. 1, p. 75.

⁷ *Jonas Lankutis*. Žodis apie Folkloro teatrą. – Literatūra ir menas, 1988, kovo 30, p. 5.

⁸ *V. Landsbergis*. Min. veik., p. 24.

- ⁹ *Dalia Mataitienė*. Kūrybos pavasario viltys: [Su dailininke kalbasi Helmutas Šabasevičius]. – Kultūros barai, 1994, Nr. 5, p. 41.
- ¹⁰ *Angelė Vyšniauskaitė*. Requiem broliams prūsams. – Literatūra ir menas, 1989, rugpj. 05, p. 7.
- ¹¹ *R. Marcinkevičiūtė*. Min. veik., p. 100.
- ¹² *Bronius Kutavičius*. Akistatoje su liaudies daina. – Kultūros barai, 1983, Nr. 5, p. 32.
- ¹³ *Inga Jasinskaitė-Jankauskienė*. Pagoniškas avangardizmas: Teoriniai Broniaus Kutavičiaus muzikos aspektai. Vilnius, 2001, p. 145.
- ¹⁴ *Dalia Mataitienė, Helmutas Šabasevičius*. Virš gyvenimo tėkmės. – Krantai, 1993, Nr. 1-3, p. 70.
- ¹⁵ *Rūta Oginskaitė*. Teatras be pasakų. Vilnius, 2000, p. 15.
- ¹⁶ *Daiva Šabasevičienė*. Lietuvių folkloro teatrui 30, Povilui Mataičiui 65: [Lankstinukas]. Vilnius, 1998, p. 11.
- ¹⁷ *Jurga Ivanauskaitė*. OKT bomba: susprogdinti ar nukenksminti? – OKT scena. Vilnius, 2004, p. 2.
- ¹⁸ *Vytautas Kubilius*. Teatras ir tautinis identitetas. – Teatras, 1998, Nr. 1, p. 7.

SPEKTAKLIŲ RECENZIJOS

- Irena Aleksaitė*. Svarbiausia – meno tiesa. – Nemunas, 1980, Nr. 6, p. 37.
- Jadvyga Čiurlionytė*. Skamba sutartinės. – Kultūros barai, 1969, Nr. 2, p. 47.
- Aleksandras Guobys*. Giesmė baltų karžygiams. – Tiesa, 1989, rugs. 09.
- Aleksandras Guobys*. Pagarbos žodis atgimusiam. – Lietuvos aidas, 1994, birž. 15, p. 15.
- Ambraziejus Jonynas*. Programa apie liaudies buitį. – Literatūra ir menas, 1978, saus. 14, p. 12.
- Vanda Misevičienė*. Aukso kankles prakalbinus. – Literatūra ir menas, 1985, rugpj. 31, p. 15.
- Saulius Macaitis*. Ilgam ir laimingam gyvenimui. – Tiesa, 1982, rugpj. 28.
- Snieguolė Simijonaitė*. Klojime, kuriame šienas kvėpėjo. – Jaunimo gretos, 1980, Nr. 9, p. 12.
- Daiva Šabasevičienė*. Link teatro – bažnyčios. – Literatūra ir menas, 1997, birž. 19, p. 11.
- Rimvydas Valatka*. Naktinis lauko vaidinimas. – Gimtasis kraštas, 1987, rugs. 03.
- Angelė Vyšniauskaitė*. Prakalbinas gyvybės medis. – Švyturys, 1983, Nr. 16, p. 27.
- Angelė Vyšniauskaitė*. Requiem broliams prūsams. – Literatūra ir menas, 1989, rugpj. 05, p. 7.

KITA LITERATŪRA

- Lietuvių folkloro teatras. – Lietuvos muzikos enciklopedija, t. 2. Vilnius, 2003, p. 287.
- Povilas Mataitis*. Vilioja gilūs klodai. – Švyturys, 1984, Nr. 22, p. 8–9.
- Povilas Mataitis*. Lietuvių folkloras Indijoje: Lietuvių folkloro teatro vadovo pasakojimas apie gastroles. Užrašė Irena Litvinaitė. – Tiesa, 1988, vas. 8.
- Povilas Mataitis*. Sutartinės po Pietų Kryžiumi: Pokalbis su Lietuvių folkloro teatro vadovu apie gastroles į Australiją ir N. Zelandiją. Užrašė Milda Augulytė. – Tiesa, 1990, saus. 27, p. 5.
- Povilas Mataitis*. Folkloro teatras: būti ar nebūti? – Literatūra ir menas, 1989, spal. 21, p. 10.
- Povilas Mataitis*. Ar bus atkurtas Lietuvių folkloro teatras? – Lietuvos aidas, 1991, gruod. 12, p. 9.
- Povilas Mataitis*. Tautinės kultūros savitumas – jos būties, tvirtumo, saugumo ir išlikimo garantas. – Lietuvos aidas, 2001, gruod. 11, p. 10–11.
- Povilas Mataitis*. Tautinio tapatumo ieškojimai: Lietuvių folkloro teatro likimas. – Darbai ir dienos, t. 31. Kaunas, 2002, p. 121–126.
- Krescencijus Stoškus*. Teatras, sakralizavęs istorinę ir paprotinę tradiciją, arba Lietuviškasis *Sarugaku-No*. – Kultūros barai, 2004, Nr. 10, p. 43–44.

GARSO IR VAIZDO ĮRAŠAI

- Senoji lietuvių liaudies muzika. Ryga: Melodija, 1971. 33D-27617-18.
- Lietuvių etnografinis – tai mes. Lietuvos kino studija, 1973.
- Baudžiaivos laikų pasakojimai, dainos. Ryga: Melodija, 1979. C30-10731-2.
- Vai, žydėk, žydėk... Ryga: Melodija, 1981. C30-14905-06.

THE LITHUANIAN FOLKLORE THEATRE: AUTHENTIC SINGING, IMPRESSIVE SCENOGRAPHY, AND METAPHORIC EXPRESSION

AUSTĖ NAKIENĖ

Summary

Director Povilas Mataitis and scenographer Dalia Mataitienė founded the Lithuanian Folklore Theatre in 1968. It drew inspiration from traditional customs and festivals accompanying the life of the Lithuanian people from birth to death. The “golden age” of the theatre was in the 1980s and 1990s; its typical topics comprised continuity of the national culture and retaining of history. Performances devoted to the most painful historical events shocked their public by revealing some shivering facts, while compositions interpreting calendar rituals charmed the viewers by use of the archaic mythical symbols.

Authors of the performances studied heritage of the different epochs, including iconography, costumes, stories, and folk songs; later they also learned the dialects, the authentic manner of singing, and characteristic movements. The folk music performed on stage revealed the peculiarities of different Lithuanian regions. Folk songs were regarded as masterpieces and not subjected to change. The highly suggestive texts of the songs used to be recited, while the melodies were performed with artistic subtlety. The complicated arrangements tended to be avoided, as they could choke down the messages encoded in the song texts, which were extremely important for the people of the occupied country.

The idea of fusing different musical styles came to Lithuania only after the re-establishment of the national independence. The end of the 20th century saw the first attempts to join folk, jazz and rock music; the Lithuanian musical genres broke off their roots losing the meanings inherent in the traditional society and gaining the connotations of the contemporary culture. Lithuanian theatre is now strongly influenced by the international contexts as well. New performances cross the local boundaries; their directors combine the originally Lithuanian details with borrowings from other cultures. The movie industry and Internet often inspire the contemporary creators; therefore their pieces are frequently composed not so much according to the literary principles, but rather according to the multimedia ones.

Gauta 2005-03-10